
Considerații cu privire la rolul eunucilor în societatea bizantină, în secolele IV–XII, reflectate în izvoarele istorice

Dr. Vasile MĂRCULEȚ

Mediaș

vasilemarculet@gmail.com

Rezumat

Eunucii au fost o prezență constantă în societatea bizantină, deținând locuri importante în administrație, Armată, Biserică, cultură. Statutul eunucilor și demnitățile care puteau fi deținute de ei erau foarte clar legiferate în Bizanț. O serie de eunuci au deținut poziții importante în guvernarea și administrarea Imperiului Bizantin (Eutropios, Chrysaphios, Antiochos, Kalopodios, Andreas, Stephanos Perses, Leon de Sinope, Aetios, Staurakios, Theoktistos, Damianos, Joseph Bringas, Basileios Lekapenos, Ioannes Orphanotrophos, Nikolaos, Thomas și alții), unii s-au afirmat ca talenți militari (Narses, Solomon, Petros, Constantinos, Leon Nikerites și alții), iar alții au devenit înalți clerici, inclusiv patriarhi (Germanos I, Niketas I, Methodios, Ignatios, Polyeuktos, Stephanos II, Eustrathios Garidas și alții).

Cuvinte cheie: eunuci, Eutropios, Chrysaphios, Joseph Bringas, Basileios Lekapenos, Narses, Petros, Leon Nikerites, Germanos I, Niketas I, Methodios, Ignatios, Polyeuktos.

Considerations Regarding the Role of Eunuchs in Byzantine Society, in the 4th–12th Centuries, Reflected in Historical Sources

Abstract

Eunuchs were a constant presence in Byzantine society, holding important positions in administration, Army, Church, culture. The status of eunuchs and the dignities they could hold were very clearly legislated in Byzantium. A number of eunuchs held important positions in the governance and administration of the Byzantine Empire (Eutropios, Chrysaphios, Antiochos, Kalopodios, Andreas, Stephanos Perses, Leon de Sinope, Aetios, Staurakios, Theoktistos, Damianos, Joseph Bringas, Basileios Lekapenos, Ioannes Orphanotrophos, Nikolaos, Thomas and others), some asserted themselves as military talents (Narses, Solomon, Petros, Constantinos, Leon Nikerites and others), and others became high clerics, including patriarchs (Germanos I, Niketas I, Methodios, Ignatios, Polyeuktos, Stephanos II, Eustrathios Garidas and others).

Keyword: eunuchs, Eutropios, Chrysaphios, Joseph Bringas, Basileios Lekapenos, Narses, Petros, Leon Nikerites, Germanos I, Niketas I, Methodios, Ignatios, Polyeyktos.

Numeroase societăți antice și medievale au cunoscut, în evoluția lor, interesantul fenomen al prezenței eunucilor. Societatea bizantină, la fel ca alte state contemporane ei și vecine, cunoaște o prezență însemnată a eunucilor, îndeosebi în primele două secole de existență a imperiului, realitate confirmată de numeroase izvoare istorice.

Eunucii în societatea bizantină. Eunucii au fost o prezență constantă, în numeroase societăți antice și medievale, precum cele chineză, persană, musulmană sau bizantină. Despre eunuci, în *Evangelia după Matei* se arată „că sunt fameni care s-au născut așa din pântecul maicii lor; sunt fameni pe care oamenii i-au făcut fameni și sunt fameni care s-au făcut fameni pe sine, pentru împărăția cerurilor”¹.

În general, eunucii din Bizanț proveneau din afara imperiului. În Imperiul Bizantin, castrarea, era interzisă, cel puțin oficial, încă din timpul lui Justinianus I (527–565). Măsura interzicerii castrării, a fost luată relativ târziu de împărat, în ultima decadă a domniei.

Inițial, în anul 538, împăratul legalizase aplicarea castrării ca pedeapsă împotriva celor care comiteau abateri grave față de ceea ce se considera morala creștină a epocii. Prin *Novella LXXVII, Ut non luxurietur contra naturam neque iuretur per capillos aut aliquid huiusmodi neque blasfementur in Deum* (Să nu se bucure contra naturii, să nu jure pe barba lor sau pe ceva asemănător și să nu hulească pe Dumnezeu sau Hulirea lui Dumnezeu și blasfemia: constituție pentru pedepsirea acestora), adresată prefectului Constantinopolului, probabil unul și același cu renumitul Ioannes de Cappadocia, Justinianus I dispunea pedepsirea cu cele mai aspre pedepse a celor care se făceau vinovați de homosexualitate și blasfemie, pe motiv că comportamentul lor atrăgea pedepse divine cumplire asupra statului și locuitorilor, precum inundațiile, cutremurele, ciuma etc².

Care erau pedepsele aplicate, *Novella*, al cărei text nu s-a păstrat în integralitatea lui, nu precizează. O face, în schimb, istoricul romano-bizantin contemporan, Procopius din Caesarea, care în a lui *Historia Arcana (Istoria secretă)*, consemnează că cei vinovați de homosexualitate erau castrați și expuși oprobriului public. Potrivit relatării acestuia, cei vinovați de această boală erau purtați „în alai pe ulițe, după ce le tăia mai întâi părțile rușinoase”³.

Două decenii mai târziu, Justinianus I lua, însă, o măsură categorică împotriva castrării, prin interzicerea completă a acesteia. Prin *Novella CXLII, De iis qui Eunuchos faciunt*

1 Matei 190, 19.12.

2 *Iustiniani Novellae*, Novella LXXVII; [a se vedeși ediția: *The Novels*, 77].

3 Procopius 1972, 11.36; [a se vedeși și edițiile: Procope 2004, XI.36; Prokopios 2010, 11.36].